گفتوگۆ لەگەڵ ئەنوەری ڕەشی عەوڵا ... ئا/ شاخەوان سدیق

ئەنوەری ڕەشی عەوڵا
“بەداخەوە تێڕامانی ئێمە هەندەی لەسەر پێگە و کەسایەتی نووسەرە، ئەوەندە دڵمان نەسپاردووە بە بواری جوانناسیانەی ئەدەبی”

ئا/ شاخەوان سدیق

(ئەنوەر ڕەشید عەبدوڵا) یەکێکە لە شاعیرو نوسەرو ناوە دیارەکانی ناو دنیای ئەدەبی کوردی و لەماوەی ساڵانی ڕابردوودا جگە لە بڵاوکردنەوەی چەند کتێبێکی شیعری خۆی ڕۆمانێکیشی بەناوی (پەرتگا) بڵاوکردۆتەوە، بۆ قسەکردن دەربارەی تێڕوانینیان بۆ ئەدەب و کارەکانی ئەم دیدارەمان لەگەڵ سازدا.

شاخەوان سدیق/ شیعر یەکێکە لە گرنگترین و کۆنترین ئەو ژانرە ئەدەبیانەی کە بەدرێژای مێژوو لەگەڵ مرۆڤدا ژیاوە، (کازانزاکی)ش دەڵێت(شیعر ئەو خۆییە کە ناهێڵێت جیهان بۆ گەن بکات) بەبڕوای ئێوە ئەم گرنگیەی شیعر لە چییەوە هاتوە؟ بۆ تۆ دەتەوێت شیعر بنوسیت و بۆ تۆ شیعر چییە؟
ئەنوەری ڕەشی عەوڵا / لەوەتەی یادوەریی هەیە، شیعر.. عیشق.. خودا؛ ئەو سێ رێگایەن ناچنەوە سەر هیچ! بەشێکن لە سێکۆچکەی پیرۆز. چەند بیانهێنیت و بیانبەیت بە زانینەکانی ئەقڵ و ئەقلانییەتدا، کەچی رەگیان دەچێتەوە سەر نەزانین. مەحاڵن و چارەی مەحاڵیشمان بۆ دەکەن. گەرچی هیچیان لە دەست نایەت، هیچ بۆشاییەك پڕناکەنەوە، کەچی ناتوانین فڕێشیان بدەین. بۆ فڕێداراون.. بێنەوایان.. بێناسنامەکان، بێمنەت مەلهەمێکی روحین. رۆشناین بۆ دەهالیزە ئەنگوستەچاوەکانی نێو دەروون و تەنیاییەکانمان. گشت ئەو شتانەمان بۆ دەدوێنێننەوە، کە بۆ دواندن نەدەبوون. گشت ئەو شتانەمان بۆ دەبیننەوە، کە نابینرێن. گشت ئەو شتانەمان پێدەبیستێ، کە نابیسترێ.. یانی لە یەککاتدا دەتوانێ هیچ و هەموو شتێکیش بێ! لە لوغزەکان دەدوێ و خۆیشی بە لوغز دەمێنێتەوە. توخنی نهێنییەکان دەکەوێ و خۆیشی بە نهێنی دەمێنیتەوە. ناڕۆشنە و رۆشنت دەکاتەوە. چون موعەممایە لە ناو موعەممادا. شیعر هەروابووە و هەرواش دەمێنێتەوە!

شاخەوان سدیق / ئەگەر لەم تێڕوانینەی بەرێزتانەوە بۆ شیعر سەیری کەسایەتی شاعیر بکەین دەتوانین چۆن لە شاعیر، یان کەسی شیعر نووس تێبگەین(ماغوت) لە دیدارێکدا دەڵێت"شاعیرە ڕاستەقینەکان شاعیری ژیانن، ئەو شاعیرانەن مەرگی باڵندەیەك و لێڵ بوونی جێگەیەك، هێندەی مەرگی مرۆڤێك نیگەرانیان دەکات" ئەم تێڕوانینە تا چەند لە ڕاستیەوە نزیکە لە کاتێکدا زۆرێك لە شاعیران تەنها لەکاتی نوسینی شیعردا شاعیرن.

ئەنوەری ڕەشی عەوڵا / لەم نەخشە و هێڵە بەیانییەدا؛ بە ستوونی و شاقوڵی دابەش کراوە، بۆ نووسەری راستەقینە و نووسەری ساختە و موزەیەف. دەکرێ ئەم پرسیارە لە خۆمان بکەین، گەر تێکست نەبێ، خوێنەر و نووسەر چ نرخ و مانایەکیان دەبێ..؟ گەرچی هەتا ئێستاشی لەسەر بێت، لای ئێمە تێکست نەناسراوە، چون بە مانای وشە، پوخت لەدایك نەبووە. تێڕامانی ئێمە هێندەی لەسەر پێگە و کەسایەتی نووسەرە، ئەوەندە دڵمان نەسپاردووە، بە بواری جوانناسیانەی ئەدەبی. گەرچی دنیای نووسینیش بە جیاوازی لێکدانەوەکانەوە، نیشانیداوین، تێکست و نووسەر و خوێنەر سێینەی پیرۆزن. بۆ یەکتریی نابن و خۆ ناگرن و نوقسانن!
داخوا وابەستەیی سلڤادۆر دالی بە فرانکۆوە، عەزرا پاوەند بە فاشییەکانەوە، هایدیگەر و نازییەکان، سەر بە کولتووریی ئێمە بونایە، لە کوێی ئەم هاوکێشەیەدا دامانبنابان و جێمان بکردنایەتەوە..؟ مەگەر هاوبڕوا بە بەهانەی هەڵوێستەوە، بە گومڕاییەوە سەنگەسارمان بکردنایە و دامانبشێرینایە و لە بەهای هونەریی و فیکرییان کەم بکردنایەتەوە و بە خۆزلزانییەکەوە بمانگوتبا: چیتر تابلۆ و گوتارەکانیان بە پولێکی قەڵپ ناکڕین!
رۆونکەرانە چاوەڕوانی خودایەتیمان لە نووسەر و ئەهلی هونەر هەیە، لە کاتێکدا ئەویش بە گۆشت و ئێسقانەوە مرۆڤە و، مرۆڤیش مەحکومە بە وێستگە و قۆناغە جوداکانی گەشەکردنی جەستەیی و مانەوی، مەحکومە بە هۆرمۆنەکانی. مرۆڤ پێچیدەترینی نێو بوونەوەرەکان بێ، چۆن بتوانین کورتی بکەینەوە بۆ یەك رەهەند، یەك بەها و یەك هەقیقەت..!؟ یاخود.. نا، مرۆڤ و بەهاکانی، پۆڵێن بکەین بەسەر باش.. و باشتر.. و باشتریندا..؟ ئەمە و گەلێك رێگەی ترتاقیکراونەتەوە، هەموو شتێکیان پێنەوتین و رستێك گرێی ترمان رووبەروو بوەوە. مەسەلەن نووسەر هەیە، کە تێکستی دەخوێنینەوە بە سیحر و جادوی خۆشەویستی سەرسامت دەکات و لە ناوەندی رۆشنبیرییشدا لە باشترینەکانە. کەچی لە پەیوەندیی کۆمەڵایەتی و کۆڕی یاراندا، بێڕۆح دیارە و خاڵییە لە خۆشەویستی..؟ ئیتر بڵێین ئەم کەسایەتییە

درۆزن و مونافیقە و نووسینەکانیشی ناخوێنینەوە، کە ئەم حوکمە ئاسان و حازر بە دەستەیان لە کۆڕ و کۆمەڵی ئێمەی داخراودا لە باوترینەکانێتی بۆ هەڵسەنگاندنی یەکتریی. گەر ئەمانە نا، ئەی چی..؟ ئەم راستییە سادەیە، پێمان دەڵێتەوە دەبێ لە شوێنی ترەوە بڕوانینە ئەو پەیوەندییەی نێوان نووسەر و تێکست. چون هەیە لە هونەری نووسین و خەیاڵکردنەوەدا کەسێکی بە دەربەستە و حیسابی ورد و درشتی خۆ دەربڕینەکانی بە هەموو ئەو پێودانگانە دەپێوێ کە لە پرۆسەی نووسیندا تووشی دێت. کەچی لە هونەری هاوڕێیەتی و دۆستایەتییدا، بێخەیاڵ و بێدەربەست و خەمسارد و بگرە خۆپەرستیشە.
ئەم گرفتەش ناچارمان دەکات، درشتە خودی مرۆڤ وەك کۆیەك وەربگریین، کە دەرەنجامی کارلێکی وردە خودەکانێتی: خودی کۆمەڵایەتی، خودی روحی، خودی ئیستاتیکی، خودی سیاسی، خودی فەلسەفی.. تاد دەشێ ئەم وردە خودانەی من ناوم بردن، پێپلیکانەی ژۆر پێی یەکتریی بن، ئەو درشتە خودەی چاومان لێیەوەیەتی پێی بگەین. هەیە خودە ئیستاتیکییەکەی لە بەرزترین پلەدایە، کەچی خودە کۆمەڵایەتییەکەی لە پێپلیکانەی خوارتردایە. هەیە خودە کۆمەڵایەتییەکەی لە بڵندترینیدایە، کەچی خودە ئەدەبییەکەی نەویترینێتی! روانین و چاوەڕوانی ئێمە لەم خودانە، زادەی تێگەیشتن و نرخاندنەکانمانە. گەر بە هەرەمیانە و پەیژەییانە چاو لێبکەین، بە دەرئەنجامێکی جیاواز دەگەین.
ئەگەر.. نا، ئەویتر هاوسەنگیەکەی، دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی لە هەموو شتێکدا بازنەیی و هێشوویەو گشت وردەخودەکانی ناوخۆی، هەموویان هارمۆنییکیەتیان لە نێواندایە. ئەزموونەکان پێماندەڵێن: گەر ئەمە نایابتریینیان بێ، بۆ چاوەڕوانییەك کە نووسەر لامان دروست دەکات یاخود بۆی دروست دەکەین، ئەم جنسە لە کەمینەکان بوون و دەبن. بیرمان نەچێت جوانیش هەمیشە کەم بووە لە هیچ دەورانێکی مێژووی بەشەرییەتدا، زۆر نەبووە. جا گەڕان و عەوداڵ بوون و بە مەراقگرتنی ئەوەش: داخوا نووسەر ئەوەی دەیڵێ، هەر ئەوەیە دەیکات..؟ دەکرێ پێدرێژی و زماندرێژی و پێ خستنە ناو ژیانی تایبەتی نوسەرەوە هەبێت، کە رەگی بە فزولیەتی ئێمەوە هەیە، ئەوەندە پەیوەندیی بە مەرجەکانی نووسین خۆیەوە نییە! لە ناوەندی ئێمەدا نەخۆشییەکە بە جۆرێك دایڕزاندوین و ترسناکە، جار هەیە حەز لە ستایڵی نووسینی کەسێك ناکەیت، یاخود ئێرەیی پیدەبەیت. بەمەوە ناوەستێ و دڵی ئاو ناخواتەوە. نەك لە رووی کۆمەڵایەتییەوە خۆشی پێینایەت، دەیبوغزێنێ، بەرهەمەکانی بۆ ئەوەی بیخوێنێتەوە بە کەم دەگرێت، بە کوردییەکەی بەدویژدانییانە خراپەکارییەوە لێیدەخوێنێ.
ئالێرەدایە، ئەوەی هەقیقەتەکان پێڕێن دەکات، چێژی ئەدەبی و

سەروسەودای جوانییەکانیان نیین، بەڵکو پێشداوەری رق و بوغزو گرێ دەروونییەکانن. بۆیە لەو زەمینەدا، ئاسایی دەبێ ناو و ناتۆرەی سەیر سەیر دابتاشرێ و پێوەبلکێنرێت. گشت ئەم وردە پرسیار و وردە وەڵامانە نەمانبەنە بەر درشتە وەڵامێك کە بڕوا بە هەموومان بهێنیت. کەوابێ مەرج نییە، نووسەرەکان کە وەسوەسە و خەونی ئیلاهییانەیان هەیە، دەبێ خۆشیان خوداوەندێك بن..؟ مەرج نییە، چون ئەدەب خۆی پڕە لەو پارادۆکسیانەی دەبنە بیناسازی تێکستەکە. بۆ دەبێ ئەم پارادۆکسەش نووسەرەکە نەگرێتەوە..؟ لە کاتێکدا نوسەر لەگەڵ هەبونایەتیدا لە ناکۆکیدایە، بۆ دەبێ لەگەڵ خۆیشیدا ناکۆك نەبێ..؟! ئایا مرۆڤ بەو هەموو لێکدژییانەی خۆیەوە، چۆن رێدەکات و چۆن بیر دەکاتەوە و لە رێی خود نووسینەوەی خۆیەوە، چ رەهەندێکی ترمان لە خودە ئیستاتیکییەکەی پێدەبەخشێت..؟ بۆ من لە سەروو هەموو چاوەڕوانییەکانەوەیە. نووسین و بەخششە ئەندێشەییەکانی بۆ من و خۆی بۆ خۆی. ئیتر ئافریدەکردنی دوژمنێکی وەهمی، دوورخستنەوەمانە لە دنیای نووسین بە گشتی و ئەدەبی بە تایبەتی!

شاخەوان سدیق/ زۆر جار دەوترێت پرۆسەی نوسین بەسەرهاتی تەواو نەبووی هەریەکێك لە ئێمەیە، یان کاتێك مرۆڤ دەستی بە هێنانەدی خەونەکانی ناگات پەنا بۆ نوسین دەبات وەك ئەوەی بەختیار عەلییش لە دیدارێکدا دەڵێت" مرۆڤ کاتێك لە هەموو شتەکاندا فاشیل دەبێت ڕوەکاتە نوسین و دەبێت بە نوسەر" بەڕاستی نوسەر بوون دواکارتی فشاری مرۆڤە بۆ بەردەوام بوون لە ژیان، یان نوسین بۆ دەستڕاگەیشتنی مرۆڤە بە ئاشنابوون بە دیوێکی کەی ژیان و کەشف کردنی دونیا یەکی نوێیە؟

ئەنوەری ڕەشی عەوڵا / لەمناڵێتییدا هەموو شتێك بە گەورە دەبینیت، کە گەورە دەبیت.. هەموو شتەکان بچکۆلە دەبنەوە! ئەوەی دیسانەوە توانای بە گەورە نیشاندانەوەی شتەکانی هەیە، هێشتا.. مناڵە! نووسین گەڕانەوەی خەسڵەتەکانی ئەو مناڵێتییەیە، کە لە کۆڵانەکانی خەیاڵکردنەوەدا بە خەبەردێتەوە. لەبەر ئەم راستییە سادەیەش بۆ، نوسەرەکان چەندێ ئایندەخوازیش بن، ناتوانن بۆ رابردووە (کە مناڵیتیی لەوێیە) ئەو هەنگاوە بنێنەوە. چون نووسین گەڕانەوەی ئەو رابردووەیە بەپێ وچاوی مناڵێتییەوە. بەوەدەچێ رەگەزێکی بنەڕەتیتر بۆ کردەی نووسین " دیسان خەڵقکردنەوە" بێت. خەڵقکردنەوە، هەر لە وشەیەك و مناڵێتی خۆتەوە، هەتا مرۆڤەکانی تریش. سروشت، گەردون دەگرێتەوە. گرتنەبەری ئەم پرۆسەش زۆربێ یاخێ بەردار، هەر بە

زمانەو لە ڕێی زمانیشەوە وەڵامەکەی وەردەگرینەوە و ساغ دەبێتەوە، کە ئێمە بۆ دەنووسین..؟ هەر لەبەر ئەمەش بێت، دەتوانین ڕێ بە خۆمان بدەین، کە نووسین " میمیسیس/ تەقلید و لاساییکردنەوە" نییە، بەڵکو خۆی خودی ژیانە. بەڵام ژیانکردنێکی تاك و تەنهایانەیە، لە ڕێی فەنتازیاوە، ژیانکردنێکە تووشەبەرەکەی ئەندیشەکردنە. هەتا نزیکبونەوە لەوەی، ئەوە تەنها تۆ نیت لە ژیاندای، بەڵکو ئەوە ژیانیشە، لەوێدا " لە نوسیندا" هەناسە دەدا و دەژێتەوە. نوسین لێی دەوەشێتەوە، ببێتە جێکەوتە و لە بری ژیان خۆی نیشان بداو بنوێنێتەوە. گەر وا نەبا، هەندێ نوسەر ئیرەییان بە نوسینەکانیان نەدەبرد. کە ژیانی تێکستەکانیان لە ژیانی خۆیان نەمرتر و درێژترە. لەبەر ئەوەی نووسین بە سروشت بزۆز و بزێوە بێ گۆڕان، بەو پێیە، ناتوانین مەرجێکی نەگۆڕ بۆ کردەی نوسین دابمەزرێنین و هەموومان وەکو یەك رازی بکات. چونکە نوسین لەوە سرکترە لە قەفەزی مەقولە و ستایڵێکدا زیندانیی بکەین. ئەوە کوشتنی پێکهەڵپژان و کارلێکی جیاوازییەکانیشە. ئەوەی لە ژیانیشدا نەگۆڕە، ناتوانی ژیان بە یەك ڕەنگ و یەك مۆدێل ببینی. ناتوانی بە یەك دەنگ ببیستی. یەك بۆن و یەك تامی هەبێت. مادام ماکی ژیان فرە دەرگا و فرە ڕێگایە. کەوابێ هەرکەس دەتوانێ لەو ڕێگایە بدوێ کە فەنتازیا یان واقیعییانە ڕۆیشتووە پیایدا. هەیە نوسین بەو شادەرگا و دەروازەیە دەبینێ کە لێوەی دەچێتە ناو قەڵای هەبوونایەتییەوە. هەموو ئەمانە ڕاستن، چون بەڕاستی لە ڕێی نوسینەوە خۆیان گۆڕاوەتەوە. واتا کردەیەك خۆتی تیا دەگۆڕیتەوە، بەڵام بەم هەموو کردە و کێشانەشەوە، هەرگیز ناگەیت بە دوا مەنزڵ. گەرچی نوسین ناخودئاگایانە چاو لە دووی ئەو مەنزڵەیە کە کەس پێی تێ نەناوە، هەرگیز پێی ناگات. بەڵێ وێستگەی جیا جیا هەیە، کە پێی تێناوە. ئەویش ئەو تێکستانەن دەیخوێنینەوە. دەشێ بتوانین ناوی بنێین وردە مەنزڵەکان. نووسین گەڕیدەیی بوونە بە نێو توێی دڵی ئەو وردە مەنزڵانەدا! ئا لەوێدا نوسەر مارشاڵی فەشەلەکانی خۆی و دنیایە! دۆنکیخۆتە مارشاڵی فاشیلەکان بوو. لە ئەدەبدا" ئەم جیهانە باڵایە و بەرکەماڵە دەرونییە" قبوڵکراوە مارشاڵی فەشەلەکانی خۆت بیت، لێ لە ژیانی واقیعییدا کە تەوقدراوە بە سەدان تەلبەندی سەلماندن و بەڵگە و مەرجی لۆجیکیی نەگۆڕ و ئەقڵانی، جێی توانج و تەشەر و تانووت لێدانە. گرنگ نییە فاشیلە یان سەرکەوتوو، بەڵکو گرنگ ئەوەیە ئێمە پرسیار لە بارەی بەهای شتێکەوە دەکەین کە نووسینە! وەك بڵێی: ئەو پەرستگایەی لە سوجدەبردن و نوێژی وشەکانەوە، لەسەربەرماڵی پەرەیەکدا، بگەیت و وەسڵ بە پرتەوی خودای مانا و ئەودیوو ماناکان! گەرچی دوا

گەیشتنیش نییە..

شاخەوان سدیق/ زۆرجار دەوترێت کاری ئەدەب دەرخستنی ناشیرینیەکانی ژیانە، بە هێندەی باسکردنبێت لە جوانییەکانی، بەڕاستی ئێوە پێتان وایە ئەدەب و تێکستی ئەدەبی بۆ کاری ڕەخنەگرتنن لە ژیان، یان ئەدەب خوڵقاندنی دونیایەکی نوێیە لەو دیو ژیانی واقیعیەوە، بەگشتی پەیوەندی ئەدەب بە ژیانەوە چۆن دەبینن؟

ئەنوەری ڕەشی عەوڵا / ئەوەی بە هیچ کلۆجێك. ناهێڵێ، ژیان لە میکانیکیی بوونەوەدا پەژموردە ببێ، بەرەو مردارەوەبوون بچێ، پەیبردن و دینامکییەتەکانی ئەدەب و هونەرە. لە بەرئەوەی هەرچیەك بۆ ملپێکەچکردنی مەرامەکانی خۆی، بیەوێ روحی بڵندی ژیان وەدەربنێ و سەرفی بکات، ئەدەب لە نێو دڵی بانگەوازەکانی خۆیدا کە " گەڕانەوەیەکی هەتا هەتاییە" ئەو شتە سەرفکراو، فەرامۆشکراو، کەنەفتبوو، هێزلێبڕاوەی ژیان، لە خۆیدا، لە دۆخێکی تردا، هەڵدەبژیرێ و بە بەرزترین شێوە بەرهەم دەهێنیتەوە. بەو لەونەش بەرجەستەی دەکاتەوە، کە لێوانلێو زیندوێتیی لێبچۆڕێنێتەوە. بە رادەیەك گەر ژیان بدەیتەوە دەست خۆی، لەوەی لەو واقیعە فەوتێنەرانەدا هەبووە و بەسەریدا هێنراوە، لەو بە فەنتازییادا کرنەیدا خۆی ناناسێتەوە. وەك بڵێی لە پەیمانێکی نوێدا بێت، خودایەکی تر، بە بونیادی سیستەمە بەهاییەکانی، بە پەیام و مەکتوبە ئیستاتیکییەکانی خۆی ئافەریدەی کردبێتەوە. هەڵبەت ئەم سیحر و جادووە سەرمەدیی و بێسنوورەش، بۆ هیچ زیادەڕەویی و گومڕاییەك، جودا لەهەر بوارێکی تر، لە خاسڕەویی ئەدەب و هونەرێکی باڵا دەوەشێتەوە!

شاخەوان سدیق/ کاتێك بەر نوسین یان دەقێکی تۆ دەکەوین لەگەڵیدا بەر زمانێکی جیاواز لە دەربڕین دەکەوین، دەمەوێت بپرسم زمانی جیاواز یان جیاواز نوسین، تاچەند بۆ نوسەر گرنگە؟ ئایا زمانی جیاواز مەرجە بۆ پرۆسەی داهێنان؟

ئەنوەری ڕەشی عەوڵا / هەر وەك چۆن تۆوێك لە هەموو خاکێك و کەش و هەوایەکدا ناتروکێ و شین نابێ. ئەو زەمینەی نوسەریش لەسەری وەستاوە، بووەتە پێگەی و لێیەوە دەڕوانێت، وەك وێڵگەردێك بۆ خۆی و بوون و دنیا تایبەتەکەی دەگەڕێت، تۆوی زمانیشی پشتبەستوو دەبێ بە ریشەداکوتانی ئەزمون و تێرامانەکانی، هەر بەو ماتەرانەشە لە دەستی دێت خۆی فۆرمۆلە و شێوەباز بکات. تۆ بڕوانە.. لە چل و شەش کرۆمۆسۆمی دایکمان باوکمان پێکهاتوین، کەچی ئێمە ئەوان نین،

تەنها خۆمانین. نەك پەنجە مۆری دڵ و رۆحمان، شەپۆلی بینین و هەناسەدانیشمان لەوان ناچێت. منیش هەروا چاو لە زمان دەکەم. زۆر سادە، شێوازی بەیانکردنی تۆ کەسایەتیی تۆیە، لەو بوار و ئەتمۆسفێرەدا کە خۆتی پێدەردەبڕیت. بۆچی ئەو زمانەی کتێبە پیرۆزەکانی پێ نوسراونەتەوە، لە زمانی گشتی ناچێت..؟ چون میتافیزیك و سوپەرناچوڕاڵیەت و روحانیەت سەرپەنایەتی. لە ئینجیلدا هاتووە: شەرابی تازە نابێ بکرێتە مەشکەی کۆنەوە هەتا نەدڕێ! ئەفکار و بیرکردنەوەی تازەش، ناکرێ بکرێتە مەشکەی زمانە کۆنەکەوە. هەروەك ئەوەی لای زۆربەی ئێمە ئیدامەی هەیە و لەسەری دەلەوەڕێن و سەروکاریان لەگەڵیدا هەیە و بەوپەڕی دڵنیاییەوە بەرگریی لێدەکەن. لێ نوسەرێکی تر کە نادڵنیابێت، بەرامبەر، ئەو زمانە مێگەلییەی هەموو لەسەری راهاتوون و کاوێژی دەکەنەوە، چون پێیانوایە ئەمە (صراگ مستقیم) ەو نوسین دەبێ هەر وەهابێت. بۆیە هەموو لە دەوری سەری بەردەرەشەکەی زمان بگەڕێین و شەیتانی لەعینیش بە خڕکە بەردی بەدنیازی، مەرام و بوغز و گرێ دەرونیی و نابووتی و نادانیەکانمان سەنگەسار بکەین. من بە دوعای ئاوا ناڵێم ئامین! خۆ جولەکە و کریستیانیتی و ئیسلامیش، لە شیکڵدا جیاواز دیارن، لێ جەوهەری هەرسێکیان لە ئەسڵی یەك خاك و خۆڵەوە هاتوون و هەڵقوڵاون. بۆیە زمانی ناوکۆیشیان هەر دەتوانێ سەروسەودایان لەوە زیاتر نەبێت: لە خۆڵەوە هاتوین و دەچینەوە بۆ خۆڵ. ناخودئاگا، هەر بەو پ□وادانگگەلە زۆرینەمان مامەڵە لەگەڵ زماندا دەکەینەوە. بەڵێ.. هەموو ئیلاهەکانی زمان، دەبێ، لەبەردەم یەك شازمانی خودای مەزندا هەڵوەشێنەوە، خەسڵەتی ئایینی تەوحیدییش لەمە زیاتر نەبووە و نییە. بۆمنیش، وتەبێژەکانی ئەدەبی کوردیی بە یەك شاشەقامی زماندا رێدەکەن، بە جیاوازی ئەوەی دەیانەوێ چ بڵێن، هاوڕا و هەمڕەنگ و هاورەگەز و هاوئاهەنگن لەیەك پەیمانێکی کۆمەڵایەتیدا، کە دەبێ زمان وەك کۆرسێك پیایدا بڕوات و دەنگدانەوەی ئەو راستییە حاشاهەڵنەگرە بێت. یەعنی دامەزراندن و بە ستانداردکردنی یەك فەرهەنگی نەتەوەیی گشتی، کە دەبێ هەموو پێڕەوی لێبکەین، و تەعمید و غوسڵی خۆمانی تیا دەربکەین، هەتا لە لایەن دژبەرەکانەوە تووشی بێئیمانی، رۆح پۆخڵی، فەوزای زمان نەیەین. هەڵبەت ئەوەی لەم کۆڕاڵ و رێکەوتنە دەستەجەمعییەش لابدات، وەك لادانێتی لە ئایینی تەوحیدیی، کە بە هەڵگەڕاوە و کافر و زەندیق ناوزەد دەبیت، و بەم رێکەوتنە گشتی و مێگەلیانەش بێت، هەرکەس دەتوانێ فتوات لەسەر بدات و خوێنت حەڵاڵ بێت. جا ئەم تایبەتییەتە، ئەم خۆڕاپسکانەی باس و خواسەکان لە ئەسیریی، ئەم گیان رەهابونەی زمان، کە لە قوڵایی دڵی ئەزمونەکانمەوە سەر ڕاستانە گەرەکێتی خۆی

بخوڵقێنیتەوە، لاوازییە یاخود هێزە.. خۆدۆزینەوەیە یاخود ونبوون.. پوکانەوەیە یاخود داهێنان نازانم..!؟ گەر هەقی ئەوەم پێ بدرێت، منیش خوداوەندێکی بچکۆلانەم لە خۆمدا کەشف کردووە، کە لە خودای گشتی ناچێت، ئەمە. ئەوە لە مندا بە پیت و وشە و ئایدیاکانی خۆیەوە دەئاخفێ و منیش دەیژنەوم. بەڵێ بۆ من، ئەمە تەنها ماڵ جیایی “ماهییەت و جەوهەری” ستایڵی منە، لەم مێگەلستانە بە رەسمی کراوەی زمانی کوردیدا! ئەو ئاوە گەورەکان رشتویانە، من چیتر پێی لێناخەم. وەك مناڵێك ئاوس بە فەنتازیاکانی سەرقاڵی خۆڵەبەتانێ و یارییکردنم لە نێو وردە هەقیقەتەکانی خۆمدا..!

شاخەوان سدیق/ ڕەخنەگری گەورەی ئەڵمانی (مارسێل ڕایخ ڕاینسکی) دەڵێت” دەبێت ڕۆمان چێژمان پێببەخشێت، چێژی خوێندنەوەو کات بە سەربردن” تاچەند پێتان وایە ئەدەب بە تایبەت ڕۆمان بۆ چێژو کات بە سەر بردن بێت، ئێوە لە ڕۆمانەکەتاندا (پەرتگا) تاچەند ڕەچاوی چێژی خوێنەرتان کردوە، بۆ لە دوای ئەو ڕۆمانەوە کاری ترمان نەدی؟ دوای (پەتگا) ڕۆمانی تری تۆ دەخوێنینەوە؟

ئەنوەری ڕەشی عەوڵا / من بەرگدروو نیم، هەتا کەتەلۆگێك بدەمە دەست خوێنەر و رەخنەگرەکان و بڵێم: هەڵبژێرن بە ئارەزووی قەڵەوی و بنسێتی و کوڵەبنەیی و بەژن زراڤی (چێژ و مەعریفەی) خۆتان. بڵێم هەتا دەڵب و تەسك و تروسك نەبێت، بفەرموون.. چۆنچۆنی بنوسم، بە دڵی ئێوە رێ بکەم، بیربکەمەوە و خۆم دەربڕم، هەتا کەیفخۆش بن و ئارەزووەکانتان تێر بکەم . ئاخر نوسەر سوزانیی نییە، هەتا بە پێی حەز و شەهوەتبازیی موشتەرییەکانی خۆی ئارایش بکا. دوکان و بازاڕ دانانی سیاسیش نییە هەتا نان بکڕێ و بفرۆشێ بە نرخی رۆژ، وە لە خەمی ئەودا بێت بزانێ لایەنگریی زۆرە، لەوێوە ئەو دڵنیاییە دەستەبەر بکات کە راستی و دروستی موبارەزە کردن و خوێندنەوەکانی بۆ واقیعی حاڵی حیزب و کۆمەڵگاکەی لە چ ئاستێکدایە. داخوا مەبەست لە هەستی چێژبینین دەبێ چی بێ..؟ چێژی ئازادی، چێژی ئەقڵی، چێژی ئیستاتیکیی. لای بودا هیچ چێژێك نییە، وەك چێژی ئازادیی. دەرهەق بە رۆمانی پەرتگا بانگەشەی هیچ بەهرەمەندییەکم نەکردووە، تەنها لەوێدا من مومارەسەی ئەو ئازادییە بودایییەم کردووە و هیچی تر. هەیە دەترسێ رووبەرووی لاوازییەکانی خۆی ببێتەوە و روحی هەلاهەلابووی خۆی بە رووتی و پەرتبوویی ببینێتەوە. پەرتبوون لە نێوان خولیا جەستەیی و رۆحییەکان. پەرتبوون لە نێوان وەهم و واقیعدا.. پەرتبوونی لە نێوان مەنفا و نیشتماندا.. پەرتبوونی ئەوەی دەتەوێ بیڵێیت و کەچی زمانێك نادۆزیتەوە، کە پڕاوپڕی ئەو

لەتبوونانە بێت. ئالەوێدا، بە قەولی ماریا فارگاس یۆسا: ” راوی نادیار، ئەو گێڕەرەوەیە، کەسێتییەکی شیزۆفیریيانەی هەیە، وەکو خەیاڵپڵاوێك هەروا بۆ خۆشی دەکرێتەوە و شت دەدرکێنێ و قسە لەگەڵ خودی خۆی دەکات، لە کاتێکدا رووی دەمی لە خوێنەرە. ئەو بازدان و جێگۆڕکێیانەی راوی مایەی سەرلێتێکدانە “. دەی هەیە چێژ لەمە نابینێ. لە کاتێکدا لای کانت ” لە دەرەوەی ئاماژەکردن، بە هەستی خودەوە، جوانی و چێژ خۆی لە خۆیدا هیچ نییە” گەر بەو پێوانە کانتییە بێ ” ئەو خودێتییە کێیە، کە توانای پێناسە و حوکمدان و فتوای هەیە بەسەر قەشەنگی – بوونی ئەدەبی و هونەرییدا- ..؟ ” کەچی لای شۆبنهاوەر کە دەچێتە ناو لۆچەکانی هەبونايەتیمانەوە، پێیوایە: خواستی خۆپەرستیی، چێژێکە کە بۆ مرۆڤ لە هەر چێژێکی تر باڵاترە. ئەم چێژەش تەنها لە رێگەی بەراوردکردنی خۆت لەگەڵ ئەوانیتردا دێتەدی. دەبێ ئەو توانایيە لە کوێوە بەێنیت، لە کۆمەڵێکی نەخۆش و دڵ و دەروون کرمەڕێزبوی وەك ئێمەدا، مەرزی ئەو هەموو راز و نیازە دەردەدارانەیە ببەزێنیت، کە لە ژێرپەردە و بە ناوی جوانناسییەوە شەڕی عوقدەکانی خۆیان دەکەن و دەبێ دڵیکی خودایانەت هەبێ، هەتا بەرگەی پێوەدانەکانیان بگریت و بە سنگێکی فراوانەوە لێشیان قبوڵ بکەیت..؟ بەڵێ دوای پەرتبوونی مرۆڤی ئێمە لە پەرتگادا. بۆ دوو ساڵیك دەبێ، مژۆڵی رۆمانیکی تر بووم، کە باس لە سەرگەردانی مرۆڤ دەکات بۆ بیبینەوەی ماڵێك کە ببێتە سەرپەنای روحی، بە ناوی (ماڵیخۆ)، لە رێکخستنەوە و پاکنووس کردنیدام.